

Senecas breve: Al den tid, der er tilbagelagt, tilhører døden

Seneca er ikke en moraliserende dunderprædikant, men en sjælefører, der hen over et gab på næsten 2.000 år kan lære det moderne menneske en hel del om at være menneske og i forlængelse heraf om at se stort på livet, skriver Christian Rømer Stokbro. Foto: Wikimedia Commons.

CHRISTIAN RØMER STOKBRO

22.02.2025

BØGER // ANMELDELSE – Bogen *Breve om det rette liv* viser, at Seneca uden tvivl ikke bare er vigtig for en filosofihistorisk betragtning, han er vigtig for dig og mig i vores måde at føre vores liv på. Er vi opmærksomme nok på, hvad vi gør? Forsøger vi at ændre på de rigtige ting? Hvordan ser den tid ud, vi hver dag giver til døden?

Breve om det rette liv

Forfatter: Seneca

Oversat af Hans Gregersen & Kell C. Madsen

Forlag: Gyldendal

Udkom d. 17. februar 2025.

Med den fornyede interesse for stoicismen – en filosofisk retning med rødder tilbage i den græske og romerske oldtid – der i nutiden ofte bæres frem inden for rammerne af

selvhjælpsindustriens profitideologi, giver det måske næsten sig selv, at vi nu skal have **et værk udgivet på dansk om Senecas breve**. Seneca er ikke en moraliserende dunderprædikant, men en sjælefører, der hen over et gab på næsten 2.000 år kan lære det moderne menneske en hel del om at være – menneske og i forlængelse heraf om at se stort på livet.

Oversætternes arbejde med at oversætte de latinske breve er for det første en bedrift i sig selv, som det læsende publikum skal være taknemlige for – måske især når det præsenteres så sprogligt sikkert som her – men for det andet er det heller ikke sket siden 1658, at en komplet oversættelse af brevene ser dagens lys på dansk. Gregersen og Madsen har givet titler til de enkelte breve, og dermed bliver det faktisk også muligt, at lade sin læsning af bogen styre tematisk ved hjælp af indholdsfortegnelsen.

Døden er en vigtig samtalepartner i livet. Den er også en vigtig samtalepartner for Seneca, der flere gange gennem bogen opholder sig ved døden og dødens betydning for vores livsførelse

Jeg må i den forbindelse sige, at jeg ikke kan lade være med at glædes over, at det virkelig er en prioritet for Gyldendal at blive ved med at forkæle danskere med klassiske genudgivelser og nyoversættelser.

Gregersen og Madsen indleder brevene kort og koncist. På bare 19 sider formår de at introducere til Seneca, hans samtid, brevene og deres virkningshistorie, og dermed er læseren klædt på til at læse fra ende til anden eller i lystlæsende flikflak alt efter temperament.

Seneca: Gør krav på dig selv

Meget er forsvundet gennem tiderne, men Senecas breve findes og som en sproglig perle. På latin benævnes brevene *epistulae morales* eller moralske breve, en titel, der for en nutidig læser nok ville fremstå vel selvhøjtideligt, hvem gider nemlig moraliserende lærere? De to oversættere understreger derfor også, at ”I antik filosofi drejede etikken sig om det gode liv og den opnåelige lykke. Man kunne oversætte titlen til ’breve om det rette liv’”.

SENECA

GYLDENDAL

BREVE

OM DET RETTE LIV

Bogens første brev indledes med en opfordring: ”Gør krav på dig selv”, hvilket for Seneca er nært forbundet med vores endelighed. ”Kan du nævne nogen for mig, som sætter nok pris på tiden, som tillægger dagen værdi og er klar over, at han dør hver dag?” Det kan lyde lidt som det *carpe diem* – der jo også indeholder et, husk du skal dø – der i dag nærmest aflires som et FOMO (Fear Of Missing Out) af SoMe-generationen.

Men så kommer Seneca med denne overraskende tanke: ”Al den tid, der er tilbagelagt, tilhører døden”, der fører til konklusionen om at holde ”fast om alle øjeblikke; ved at tage dagen i dag i din besiddelse bliver du mindre afhængig af dagen i morgen”, og det er vel netop dét, der ligger i *carpe diem*.

Døden er altså en vigtig samtalepartner i livet. Den er også en vigtig samtalepartner for Seneca, der flere gange gennem bogen opholder sig ved døden og dødens betydning for vores livsførelse.

Brug dine kræfter på det, du kan ændre

I brev 66 hedder det om dyderne, at de er ét. For stoikerne gjaldt det nemlig om at bringe livet i overensstemmelse med fornuften eller naturen, hvor ud fra alt andet var givet. ”Gudernes natur er derimod én. Men fornuften er intet andet end en del af den guddommelige ånd, dykket ned i den menneskelige krop. Hvis fornuften er guddommelig, eksisterer der intet gode uden den, ethvert gode er guddommeligt. Videre er der ingen nuancer af det guddommelige, altså heller ikke af det gode.”

Med andre ord: det gælder for den enkelte om at indrette sit liv i overensstemmelse med fornuften. Det er også det, der ligger i visdommen om, at man må skelne mellem det, man har indvirkning på og det, man ikke kan gøre noget ved, og altså kun bruge sine kræfter på det, man faktisk kan påvirke med handlinger eller indstilling.

Det græske ord *sofismata*, som den store romerske taler Cicero oversætter til drillerier, og vi måske i dag ville kalde sofisterier, behandles under overskriften, ”Filosofi er ikke en leg”. Det hedder om drillerierne, at ”Enhver, der hengiver sig til dem, knytter små, fiffige spørgsmål sammen, men har intet at give til livsførelsen”.

Det er jo lige præcis det, det drejer sig om: At finde frem til den rette livsførelse, og for stoikerne at bringe sin væren i verden i overensstemmelse med fornuften.

Akademiseret sofisteri glemmer livsførelsen og den egentlige betydning af moral, de glemmer altså alt det, der vedrører det rette liv.

”De frembringer en lyst til mere af samme slags og gør under tilsyneladende skarpsindighed sjælen afhængig og sinker den, skønt så mange store ting kalder, og hele livet næppe er tilstrækkeligt til at lære dette ene: at se stort på livet”. Det er tværtimod filosofiens mål at frembringe ”ligevægt” i filosofien. Det kan vi så overveje,

mens vi tager endnu et spil Candy Crush eller giver en halv time til døden, når vi bruger timevis på Facebook, Instagram eller TikTok med korte såkaldte *reels*.

“Hele pointen med Senecas breve er at agere sjælefører for læseren, at gøre os i stand til at føre et ret liv

I brev 114, med titlen ”Stil afspejler karakter”, behandles spørgsmålet om stil og karakter. Det kan siges enkelt, at hvor smagen bliver dekadent, der er der tale om et sjæleligt forfald.

Hele pointen med Senecas breve er at agere sjælefører for læseren, at gøre os i stand til at føre et ret liv: ”Derfor vil der ikke være tvivl om, at hvor som helst du ser, at man holder af forskruet tale, der er moralen også kommet på afveje. Ligesom festernes og tøjets overdådighed er tegn på et sygt samfund, på samme måde viser den sproglige løsagtighed, når den er gennemgående, at sjælene, som ordene udgår fra, også er i forfald”. At være sjælefører er at gå imod dette forfald. Det er en af Senecas motiver bag brevene; også af den grund taler hans ord til os i dag.

Seneca er uden tvivl ikke bare vigtig for en filosofihistorisk betragtning, han er vigtigt for dig og mig i vores måde at føre vores liv på. Er vi opmærksomme nok på, hvad vi gør? Forsøger vi at ændre på de rigtige ting? Hvordan ser den tid ud, vi hver dag giver til døden?

Jeg nævner igen, at denne nye oversættelse af Senecas breve er en intellektuel kraftpræstation. Det er selvsagt mit håb, at ovenstående har kastet en smule lys over værket, men mere endnu har jeg også ønsket i min gennemgang her at give eksempler på, hvordan Senecas latin er overført til et moderne og formfuldendt dansk. Hvor der alligevel optræder problematiske begreber, har Gregersen og Madsen anført forklarende noter, så vi er godt hjulpet som læsere – og som mennesker gennem disse breve ”om det rette liv”.

Klik dig videre til mange flere boganmeldelser [lige her](#).

gyldendal

Seneca

stoicisme

CHRISTIAN RØMER STOKBRO

Christian Rømer Stokbro er mag. art. i nordisk litteratur og forfatter med fokus på ånd, tænkning og det eksistentielle.